

АСОЦИАЦИЯ НА ЧАСТНИТЕ ВИСШИ УЧИЛИЩА В БЪЛГАРИЯ

НАРОДНО СЪБРАНИЕ
Вх. № КН-506-01-17
дата 13.07.2015 г.

АСОЦИАЦИЯ НА ЧАСТНИТЕ
ВИСШИ УЧИЛИЩА В БЪЛГАРИЯ
БУРГАС
Изм. № СВ-СВ-19/13.07.2015 г.

ДО
Г-ЖА МИЛЕНА ДАМЯНОВА
ПРЕДСЕДАТЕЛ НА КОМИСИЯТА ПО
ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА
43-то НАРОДНО СЪБРАНИЕ

Относно: Становище по законопроекта за изменение и допълнение на Закона за висшето образование 502-01-42 от 01/06/2015

УВАЖАЕМА ГОСПОЖО ДАМЯНОВА!

Предлаганият Проект на Закон за изменение и допълнение на ЗВО наред с някои полезни ефекти върху системата на висшето образование, свързани преди всичко с възможността субсидията да се определя в по-голяма степен на основата на комплексната оценка за качеството на обучение и съответствието му с потребностите на пазара на труда и за въвеждането на приоритетни професионални направления и защитени специалности, **крне редица рискове от задълбочаване на проблемите.**

Двата най-големи проблема пред системата на висшето образование са **огромният прием и липсата на всякаква връзка между завършващите специалисти и потребностите на практиката.** През последните години приемът значително надхвърля броя на завършилите абитуриенти, а системата на висшето образование ежегодно завършват специалисти, чийто брой и структура не съответстват на изискванията на пазара на труда. Тези два проблема са в основата на всички беди пред висшето образование. Те предизвикат изчезването на конкуренцията за достъп до висше образование, защото местата надхвърлят желаещите - това е основната причина за влошаване на качеството на образованието. Те водят до острите проблеми с реализацията, пред които се изправят младите хора, като създава свръхпредлагане на специалисти, несъответстващо на потребностите на практиката - обричайки ги да не

8001 Бургас, ул. "Сан Стефано" 62, Бургаски свободен университет

тел. 056/900 501, факс 056/900 905, e-mail: private_schools@bfu.bg

могат да си намерят работа по специалността и на ниски доходи. Те са в основата и на ниската ефективност на използване на публичните средства от висшето образование, защото само около една трета от завършващите работят на длъжности, изискващи висше образование. Тези проблеми се дължат на липсата на регулации и неправилни такива в ЗВО. Решаването на тези въпроси е от изключителна важност.

Защо законопроектът ще задълбочи проблемите, свързани с приема?

Предлаганата промяна в чл.21, ал. 2 от ЗВО всъщност **премахва последния останал ограничител пред приема** – петпроцентната бариера за растеж на платения прием за бакалаври и за магистри след средно образование. Като се добави, че сега няма ограничения за растеж на платения прием за магистри след „бакалавър“ и „магистър“, това създава възможност за практически безконтролен растеж на приема чрез платеното обучение. Предложените промени в чл. 9 ал. 3, т. 6, „бб“ създават правната възможност за този растеж. Този ужасяващ сценарий може да не се случи, ако се регулира финансираният от държавата прием. В момента такъв регулатор няма, което доведе до абсурда държавата да осигурява субсидирано от нея място във висшите училища на всички завършващи абитуриенти. Този изключително важен и необходим регулатор може да се въведе чрез промяна в чл.9, ал. 3 (най-логично е като буква „а“) и би изглеждал така: „*по предложение на Министъра на финансите определя дела на випускниците на средните училища, чието обучение ще се субсидира от държавата*“.

Ако субсидираният прием не се намали до обективните му предели, предлаганата промяна в чл.21, ал. 2 ще доведе до растеж на приема с всички произтичащи от това негативни проблеми.

Предлаганата промяна в чл. 95, ал.4, която поставя само горна граница (при това ниска) пред таксите за платено обучение, ще ускори още повече този процес. Освен това, предложената промяна в чл.95, ал.4 има и друг проблем. По смисъла на закона общите разходи за обучение на студента са равни на диференцираните нормативи по професионални направления за един студент плюс таксата по чл.95 ал.1. Предложената промяна на чл. 95 ал. 4 всъщност определя, че **студентите, приети платено обучение, ще заплащат такси по-ниски от разходите за обучение**. Това означава, че обучението на тези студенти скрито ще се субсидира от бюджета. Логично е те да плащат такси **не по-ниски** от разходите за обучение. Още повече, че по мотивите на вносителя това са студенти с „финансови възможности“.

Безспорно предимство на внесенния законопроект е увеличаване на дела на субсидията на основата на комплексната оценка за качеството на обучение и съответствието му с потребностите на пазара на труда. **Разширяването на платения прием, обаче, силно ще намали стимулиращото въздействие на тази мярка**. Според финансовите отчети на държавните висши училища за една част от тях приходите, които получават от студентските такси и платеното обучение, превишават държавната субсидия. Те са по-чувствителни към увеличаването на платения прием, отколкото от държавната субсидия. Разширяването на платения прием ще намали чувствителността на висшите училища от субсидията по какъвто и начин да се разпределя тя. Това ще

ограничава потенциала на стимулиращото въздействие на комплексната оценка за качеството при определяне на субсидията – повече и по-важни са приходите от платеното обучение, отколкото субсидията! **Увеличаването на платения прием и възлагането на стимулиращи функции на субсидията са взаимоизключващи се инструменти!** Чрез отпадане на количествения ограничител за т.нар. платено обучение в държавните висши училища **практически се обезсмисля** заложената в Стратегията за развитие на висшето образование в РБ за периода 2014-2020 идея за диференцирано финансиране на висшите училища в зависимост от качеството на образователния продукт – увеличавайки дела на средствата от платения прием, се намаляват стимулите на държавните ВУЗ-ове да увеличават държавното финансиране чрез постоянно повишаване на качеството. Това противоречи на декларираната в мотивите към законопроекта цел, че предлаганите изменения в ЗВО се предприемат, за „да стимулират държавните висши училища да повишават качеството на обучението”.

Защо законопроектът ще затрудни още повече проблемите с реализацията на завършващите, откъсвайки тяхната структура от потребностите от кадри?

Един от основните пороци на действащия ЗВО е, че размерът и структурата на приема се определят от висшите училища, което неминуемо откъсва структурата на випускниците от потребностите на практиката и затруднява реализацията им. В предложената промяна в чл. 9 ал.3 т.6 с новата ал. 4 и свързаните с нея текстове при определяне на структурата на приема по професионални направления отново се изключват реалните носители на информация за дългосрочните потребности на практиката – Министерството на труда и социалната политика и работодателските организации. Отново основната информация е от висшите училища. Независимо как ще се нарича тази информация „предложения“ или „заявки“, **висшите училища не са носители на информация за потребностите на пазара на труда.** Нещо повече, те са **заинтересовани лица**, защото зад техните предложения стои получаване на субсидия от бюджета. Носители на информация за дългосрочните потребности на практиката са МТСП, работодателските организации и други ведомства. Във взаимодействие с тях, а не с висшите училища, Министерът на образованието и науката трябва да определя структурата на субсидирания прием по професионални направления. „Заявките“ или „предложенията“ на висшите училища трябва да се появяват едва след като е определен размерът и структурата на субсидирания прием. Всякакъв друг подход още повече ще откъсва структурата на випускниците от потребностите на пазара на труда с всичко произтичащо от това – все по-малък дял от завършващите ще работят на длъжности, които изискват висше образование, все по-малък ще е дялът на тези, които работят по специалността си, все по-трудно ще си намират работа и все по-висока ще е неудовлетвореността сред тях, а с това и потенциалът за емиграция.

В Стратегията за развитие на висшето образование в Република България за периода 2014-2020 г. и в мотивите към законопроекта правилно се констатира, че един от основните проблеми при екстензивното развитие на системата на държавните висши училища е „разкриване на обучение в неприсъщи за тях професионални направления“ и че именно там има „концентрация на ниски резултати за учебна и научна дейност и за

реализация“. От тази гледна точка нелогично е предложението за новата алинея 9 към чл.9 от ЗВО, която фактически насърчава разкриването за нови за висшето училище професионални направления и специалности, които ще дублират съществуващи, като урежда възможността да получават държавна субсидия за това!

Според мотивите към законопроекта, предложеното изменение на чл.77 ал. 3 цели да „стимулира изграждането на ново поколение преподаватели, учени и изследователи, мотивирани от възможността за научно и професионално израстване“ и „се очаква засилване на конкуренцията между висшите училища, повишаване на качеството на обучение и на научните изследвания, в т.ч. утвърждаване на институциите за висше образование като научни центрове“. Промяната няма нищо общо с това! Тя всъщност се намесва административно в отношенията работодател - преподавател, ограничавайки възможността на добрите преподаватели да си намират удовлетворяваща възможност за изява, а работодателите да намират качествени преподаватели. В крайна сметка, въведеното с поправката ограничение е много лесно преодолимо. При съществуващите условия висшите училища могат бързо и лесно да си „създават“ какъвто искат преподавателски състав при компромис с качеството. Поправката ще принуди някои висши училища към такъв компромис и ще влоши качеството на преподаване. Всъщност тази поправка е насочена срещу добрите преподаватели, насилствено ще вкара в системата лош преподавателски състав и ще доведе до влошаване на качеството на преподаване.

Предлаганите промени в ЗВО създават и още един проблем – задълбочават неравнопоставеността на държавните и на частните висши училища. Нито един от актовете на Европейския съюз за развитие на висшето образование и основаната на тях национална политика в тази сфера не поставят изискване за обезпечаване на по-големи правни гаранции и икономически стимули с цел осигуряване на по-високо качество на висшето образование и научните изследвания в държавните висши училища в сравнение с частните. Предложеният законопроект под предлог за повишаване на качеството и въвеждането на нов модел за икономическо и административно стимулиране на държавното субсидираното висше образование има, като цяло, дискриминационна насоченост спрямо частните висши училища, доколкото ги поставя в неравностойно положение в сферата на образователните услуги и създава изкуствени конкурентни предимства на държавните висши училища. Тези промени, премахвайки ограниченията, позволяват на държавните висши училища да увеличават приема над утвърдения им по чл. 9, ал. 3, т. 6 „а“ прием - частните висши училища не могат да увеличават приема си над утвърдения им по чл. 9, ал. 3, т. 6 „б“. Законопроектът увеличава възможностите на държавните висши училища да извършват платено обучение и ограничава частните да правят това. Той създава привилегия на държавните ВУЗ-ове единствено те да обучават студенти със средства от бюджета в т.нар. приоритетни професионални направления и защитени специалности. Откровено дискриминационни са предложените нови алинея 3 и 4 на чл. 91а, които определят, че само държавните висши училища могат да бъдат с характеристики на изследователски.

Приемането на предложени законопроект във вида, в който той е направен, ще задълбочи проблемите на висшето образование, ще увеличи хаоса в системата и в крайна сметка ще доведе до влошаване на качеството на образованието и още по-голямо пилеене на обществени средства. Надявам се, че така изложеното становище ще доведе до по-прецизно регулиране на системата на висшето образование от Комисията по образование и наука към Народното събрание.

С уважение:

Проф. д-р Петко Чобанов
Председател на Асоциацията на частните висши училища в
България
Президент на Бургаския свободен университет

